

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Дуюнова Т.В., доктор економічних наук, к.ю.н., доцент,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

Україна тривалий час позиціонується як гарант продовольчої безпеки в багатьох країнах світу завдяки традиційно потужному продовольчому експорту. Повномасштабне вторгнення росії, незаконні та агресивні дії окупантів по відношенню до цивільного населення, викрадення та вивезення продукції, все це має великий вплив на глобальну продовольчу кризу у світі. У своїй війні росія використовує їжу як зброю. Повномасштабне, підступне вторгнення росії, спричинило руйнування налагоджених роками процесів постачання продуктів, логістичних ланцюгів тощо. Окрім цього, багато посівних територій було заміновано, до частини немає доступу, знищено техніку та склади [1, с. 170]. Активні бойові дії наразі відбуваються в тих областях, де вирощують більшу частину зернових. Окупанти навмисне мітять в український агрокомплекс, аби позбавити нас найбільшого джерела прибутків, а світ – одного з головних постачальників їжі. Сьогодні Україна змушена вести одночасно дві війни: одну за суверенітет, незалежність та територіальну цілісність, – другу за продовольчу безпеку.

Одним з пріоритетів України не дивлячись на складні умови воєнного часу є розвиток ефективної продовольчої системи та формування глобальної довіри щодо застосування напрацьованих стандартів безпеки продовольчих продуктів та подальший сталий розвиток національних продовольчих систем. Війна росії проти України продемонструвала вразливість як національних так і глобальних продовольчих систем від антропогенних (вплив збройних конфліктів), економічних (зростання світових цін на продовольство) та природних чинників (збільшення впливу неврожайів внаслідок порушення глобальних поставок продовольства) [2].

Загалом, продовольча система, розглядається як сукупність факторів, що визначають продовольчий характер економіки тієї чи іншої країни – виробництво, логістика, зберігання, переробка продуктів харчування, маркетинг, торгівля, традиції споживання, управління

відходами і т.д. Все це постійно між собою взаємодіє. Найбільший вплив на ці системи створює безпосередньо організація виробництва, відповідно, це найкритичніший фактор і основне «поле» для трансформацій».

Досліджуючи питання стійкості функціонування продовольчої системи у нестабільних макроекономічних умовах Бокій О.В., зазначає, що поняття «продовольча система» включає в себе усі процеси, пов'язані з вирощуванням, збором, переробкою, пакуванням, транспортуванням, маркетингом, споживанням та утилізацією харчових продуктів і упаковки, у якості цілісної системи, в якій виробництво продовольства, переробка, розподіл і споживання інтегровані для підвищення їх екологічної, економічної, соціальної ефективності. Водночас, як зазначає дослідник, її важливо розглядати як цілісну систему, у якій виробництво продовольства, переробка, розподіл і споживання інтегровані для підвищення їх екологічної, економічної, соціальної ефективності. Термін «продовольча система» зарубіжні вчені та фахівці вживають при дослідженні всього спектру проблем, пов'язаних з циклом виробництва і споживання продовольства [3, с. 22].

Організаційно-економічний механізм продовольчої системи, на думку М. Сичевського включає в себе всю сукупність інституційних, правових, економічних, фінансово-кредитних важелів та чинників, які забезпечують зростання обсягів виробництва продовольства і продовольчу безпеку, ефективне використання природних та виробничих ресурсів, підготовку кадрів, інноваційний розвиток, формування культури споживання й уявлень про здорове харчування, захист навколишнього середовища, безпечність та якість харчових продуктів [4, с. 6].

Отже, аналізуючи вище викладене, можна констатувати, що продовольча система країни – це спроба виписати економічні, екологічні і соціальні та всі інші елементи забезпечення людей продовольством в ширшому розумінні – в контексті цілей сталого розвитку. Сучасні продовольчі системи розвинених країн функціонують на основі високоефективного агропромислового виробництва та органічного поєднання ринкового механізму з державним регулюванням, що спрямовується на підтримку стабільності продовольчої системи та забезпечення продовольчої безпеки.

Продовольча система України, це один із найважливіших секторів економіки України, головним завданням якого є стійке забезпечення населення держави і світу харчовими продуктами в

необхідному асортименті і належної якості. Продовольча система України, як складова світової продовольчої системи, охоплює усі ланки процесу – від виробництва сировини до реалізації готової продукції населенню, її споживання та утилізації відходів, а також учасників зазначеного процесу. Середовище функціонування продовольчої системи забезпечують соціальні, економічні, екологічні, виробничі чинники у процесі виробництва та споживання продовольства. При цьому ресурси і продукція мають взаємний вплив. [5, с. 27]

Пріоритетним завданням для України навіть в умовах воєнного стану, залишається розвиток системи ефективного сільського господарства та формування глобальної довіри щодо застосування напрацьованих стандартів безпеки продовольчих продуктів. Важливим є подальший сталій розвиток національних продовольчих систем, так як Україна має значний потенціал для збільшення своєї ролі у формуванні сталого постачання харчової продукції у всьому світі.

Україна ще до початку повномасштабної війни здійснила низку важливих і успішних кроків на шляху виконання цього амбітного завдання. Зокрема, Україна 8 лютого 2021 р. приєдналася до Комітету з всесвітньої продовольчої безпеки. Вхідження до Комітету з всесвітньої продовольчої безпеки ООН надало Україні додаткові можливості впливу на глобальну продовольчу політику, і зміцнила роль України як гаранта світової продовольчої безпеки.

У період з липня 2021 року по червень 2022 року Україна очолювала Міжнародну раду по зерну. Міжнародна рада по зерну (International Grains Council) – міжурядова організація, діяльність якої покликана сприяти розвитку і зміцненню міжнародного співробітництва в області зернових культур між країнами-експортерами та імпортерами зерна. Членами ради зараз є 29 країн і Європейський Союз. Так як виробництво і торгівля зерновими є не тільки однією з сильних сторін України в контексті світової торгівлі, але і являє собою основу врівноваженої продовольчої системи, головування в МРЗ дозволило Україні широко заявити про свою позицію вагомого гравця на зовнішньому ринку і докласти зусиль до розвитку глобального зернового ринку.

Відповідно до викликів воєнного часу та з урахуванням напрацьованих, які підтвердили свою практичну спрямованість політика Уряду України у сфері забезпечення продовольчої безпеки зазнала суттєвих змін. Зокрема, було прийнято план із забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. Це комплекс дій, який передбачає моніторинг стану продовольчої безпеки і

сільськогосподарської інфраструктури в цілому; надання підтримки виробникам харчових продуктів; надання адресної допомоги соціально вразливим категоріям населення; централізований контроль за цінами на продукти.

Окрім цього, враховуючи складні умови сьогодення з метою сталого економічного розвитку України, забезпечення національних інтересів у сфері продовольчої безпеки та подальшого утвердження України як одного зі світових лідерів постачання окремих видів сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів 7 лютого 2022 року Президент України підписав Указ № 41/2022 «Питання національних пріоритетів трансформації продовольчих систем в Україні», яким доручив Кабінету Міністрів України підготувати та затвердити план заходів щодо трансформації продовольчих систем в Україні на період до 2030 року.

На виконання цього наказу Кабінету Міністрів доручено забезпечити у двомісячний строк розроблення та затвердити план заходів щодо трансформації продовольчих систем в Україні на період до 2030 р. План повинен бути розроблений за участю, зокрема, міжнародних експертів та з урахуванням Цілей сталого розвитку ООН на період до 2030 року.

Реалізація положень Указу Президента у першу чергу сприятиме імплементації напрацьовань Національного діалогу з продовольчих систем та Саміту ООН з метою покращення продовольчої безпеки України. Також це створить умови для поліпшення харчування населення України, збільшення виробництва та експорту української сільськогосподарської продукції на міжнародні ринки, зміцнення авторитету нашої країни як надійного постачальника продовольства, досягнення Цілей сталого розвитку на період до 2030 року».

Варто зазначити, що у процесі трансформації продовольчих систем Україна має скористатися міжнародним досвідом, так як ми інтегруємося до європейського простору, та повинні розуміти особливості впровадження продовольчих систем у інших країнах. Приміром, у Європейському Союзі ключовою політикою є Європейський зелений курс (Green Deal), який впливає на трансформацію життя всіх країн-членів ЄС в сторону більшої екологізації, покращення соціальних умов та збереження темпів економічного зростання. В межах цієї політики в Європі заплановано часткове збільшення фінансування розвитку сільських територій, розвиток малого фермерства, локалізація ланцюгів додаткової вартості, зменшення логістики між виробництвом, переробкою та споживачем [6].

Аналізуючи вище викладене, можна констатувати, що продовольча система кожної країни – це спроба виписати економічні, екологічні і соціальні та всі інші елементи забезпечення людей продовольством в ширшому розумінні – в контексті цілей сталого розвитку. Україна тут не виключенням.

На превеликий жаль війна в Україні не закінчена, і за таких надзвичайно складних умов порушуються взаємозв'язки між основними ланками продовольчої системи. Зниження купівельної спроможності населення призводить до нераціонального харчування та порушення принципів продовольчої безпеки населення, знищені виробничі засоби підприємств сільськогосподарського сектора та харчової промисловості призводять до зменшення виготовлення продукції тощо. Відповідно знижується ефективність функціонування продовольчої системи. Але, навіть у таких складних умовах наша держава починає готувати власну програму трансформації продовольчих систем. Однією із головних проблем, що обмежують можливості успішної модернізації продовольчих систем, є той факт, що глобальні, національні та регіональні заходи політики, стратегії, законодавчі механізми та інвестиції не є комплексними, а роз'єднані за окремими напрямками та проблемами. З огляду на це, Україна повинна напрацювати єдину консолідовану позицію Уряду і вітчизняного агробізнесу щодо ролі України в забезпеченні світової продовольчої безпеки та шляхів трансформації продовольчих систем у напрямі забезпечення їх стійкості до впливу негативних факторів, зокрема воєнних дій в Україні. Продовольча система України – один із найважливіших секторів економіки України, головним завданням якого є стійке забезпечення харчовими продуктами в необхідному асортименті і належної якості населення усього світу. Реалізація аграрного потенціалу дозволяє Україні забезпечувати не лише потреби внутрішнього ринку продовольства, а й все більш активно долучатися до вирішення глобальних проблем забезпечення продовольством населення планети, стаючи надійним постачальником харчових продуктів на світові ринки навіть в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Бібліографічний список:

1. Півненко Л.В. Правове регулювання продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. Матеріали круглого столу «Правові виклики сучасності» (20 грудня 2022 р.). Харків: Державний біотехнологічний університет, 2022. С. 170-173.

2. Вплив війни РФ проти України на стан глобальної продовольчої безпеки. UkraineInvest. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/news/19-04-22/>

3. Бокій О.В. Стійкість функціонування продовольчої системи у нестабільних макроекономічних умовах. *Продовольчі ресурси*. 2018. № 11. С. 21-32.

4. Сичевський М.П., Дейнеко А.В. Організаційно-економічна сутність категорії «Продовольча система». *Продовольчі ресурси*. 2014. № 3. С. 4-9.

5. Харчова промисловість України: стратегічні аспекти розвитку: монографія; за заг. ред. акад. НААН Я.М. Гадзала. Інститут продовольчих ресурсів НААН. К: Аграр. наука, 2016. 380 с.

6. Трансформація продовольчих систем – український контент. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3264555-transformacia-prodovolcih-sistem-ukrainskij-kontekst.html>

УДК: 336.02.001.76(477)

РОЗВИТОК МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Іванов Ю.Б., доктор економічних наук, професор,
Науково-дослідний центр індустріальних
проблем розвитку НАН України, м. Харків, Україна
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5309-400X>

Толстошеева Д.В.,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

З початком повномасштабного вторгнення Росії та введенням режиму воєнного стану митна політика України потребувала швидких та кардинальних змін. Введення режиму воєнного стану мало великий вплив на митну політику України, оскільки воно передбачало певні обмеження та заходи безпеки, які можуть вплинути на переміщення товарів через кордон.

Митна політика України в період дії режиму воєнного стану є надзвичайно важливою для забезпечення національної безпеки країни, оскільки саме митна служба забезпечує контроль за переміщенням товарів, включаючи військові товари та технології, які можуть використовуватися для виготовлення зброї. Одним з основних